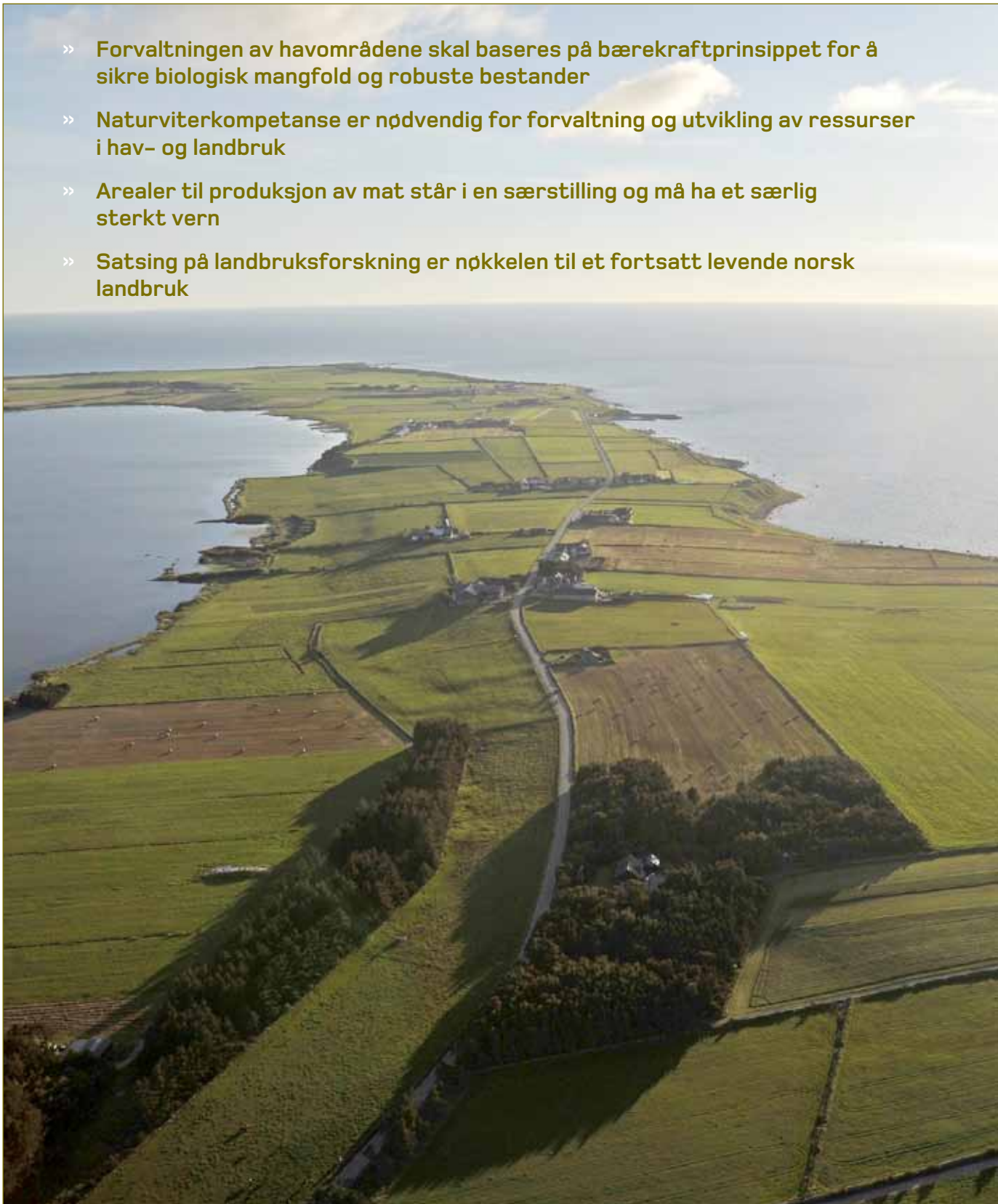


MATPRODUKSJON

hav- og landbruk

- » Forvaltningen av havområdene skal baseres på bærekraftprinsippet for å sikre biologisk mangfold og robuste bestander
- » Naturviterkompetanse er nødvendig for forvaltning og utvikling av ressurser i hav- og landbruk
- » Arealer til produksjon av mat står i en særstilling og må ha et særlig sterkt vern
- » Satsing på landbruksforskning er nøkkelen til et fortsatt levende norsk landbruk



Bærekraftig kompetanse

Naturviterne er en fagforening som skal være det naturlige førstevalg for naturvitere med hjerte for bærekraft. Bærekraft forutsetter både en biologisk, økonomisk og sosial utvikling som ikke ødelegger framtidige handlingsrom. Ethiske vurderinger må vektlegges.

Arbeidslivet er en viktig arena for gjennomføring og forankring for bærekraftige løsninger og Naturviterne vil bidra med vår kompetanse og politikk på alle nivåene for samarbeid mellom arbeidsgiver og arbeidstakere og bidra til nytte i samfunnet generelt. Høy kompetanse og lokalkunnskap er nødvendig for god gjennomføring innen alle fagområder.

Naturviterne mener at hav- og landbruk må sikres rammevilkår som kan bidra til høyest mulig selvforsyningsgrad. For mye dyrket og dyrkbar jord omdisponeres og jordvernet må derfor styrkes. I arealforvaltningen må det i alle ledd sikres tilstrekkelig kompetanse som kan sette konsekvensene av omdisponering i perspektiv med tanke på en bærekraftig utvikling.

Naturviternotat nr. 1 vil sette søkelyset på hvordan vi utnytter mulighetene den norske naturen gir oss. Mennesket har alltid utnyttet naturen. Verdiskapning og næringsutvikling knyttet til naturgrunnlaget er fremtidsrettet. Naturbaserte næringer må utvikles innenfor bærekraftige rammer der også dyrevelferden vektlegges. Tilgang på og bruk av naturviterkompetanse må sikres for å utvikle næringene. Eiendomsretten er en bærebjelke for dagens økonomiske system og må sikres. Naturbaserte næringer må ha stabile og forutsigbare rammevilkår. Skatt og avgiftssystemet må stimulere til nye og miljøvennlige bedrifter.

Naturviternes medlemmer forvalter uerstattelig kunnskap om arealforvaltning, ressursforvaltning, mat og havbruk. Naturvitenskap og naturviterkompetanse er grunnlaget for en bærekraftig utvikling og må brukes både i beslutninger og i praktisk gjennomføring.

INNHOOLD

Bærekraftig kompetanse	2
Verdikjeden for mat	3
Ressursene i hav og fjord	4
Jordvern	5
Matsikkerhet	5
Videreforedling av norske råvarer	7
La oss få et bærekraftig landbruk i Norge	8
Norsk mat er sunn og ren	10
Rekruttering og forskning	11

Verdikjeden for mat

Jordbruk, fiskeri og havbruk er første ledd i en verdikjede med en stor produksjonsverdi. Jordbrukets førstehåndsverdi er av SSB beregnet til om lag 115 milliarder kroner, mens fiskeri står for en fangstverdi på drøyt 11 milliarder og havbruksnæringen har en førstehåndsverdi på 22,5 milliarder. Rundt 100 000 er sysselsatt innenfor jordbruk eller tilstøtende næringer. Om lag 15 000 jobber med fiskeri og havbruk, i tillegg skaper disse næringene en rekke arbeidsplasser på land. Disse tallene viser hvor stor betydning primærnæringene har for samfunnet vårt. Naturviterne mener at disse naturressursene må forvaltes bærekraftig. Politikken må legge til rette for god ressursutnyttelse og fortsatt verdiskapning med basis i disse ressursene. Dette innebærer videreutvikling av industri tilknyttet matproduksjon, samt økt satsning på fiskeri-, havbruks- og landbruksrelatert forskning.

Figur 1: Verdikjeden for mat



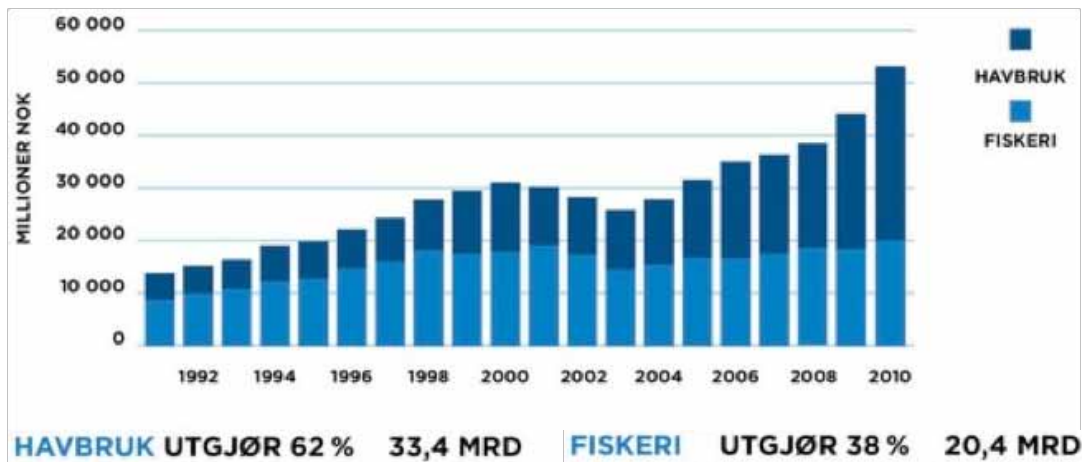
Kilde: NOU 2011: 4

I dette notatet vil vi rette søkelyset mot de tre første leddene, som legger grunnlaget for arbeidsplassene og all verdiskapningen som skjer med norsk primærnæring som utgangspunkt.



Ressursene i hav og fjord

Figur 2: Eksportverdi fordelt på tradisjonelt fiske og oppdrett



Kilde: EEF/SSB

Fiskeri omfatter alt kommersielt fiske etter fisk, hai, og bløtdyr og krepsdyr i sjøen. Havbruk omfatter kommersielt oppdrett av fisk, bløtdyr og krepsdyr. Foring av villfanget fisk er inkludert.

Norge eksporterte sjømat for 54 milliarder i 2010 til over 150 land. Dette gjør sjømat til Norges tredje viktigste eksportartikkel. Hele 90 prosent av Norges årlige produksjon av fisk går til eksport. Markedsadgang til de viktige markedene i Europa og Asia er avgjørende for at norsk fiskerinæring fremdeles skal kunne være en viktig bidragsyter til norsk økonomi. Selv om mye av det som produseres går til eksport, er kanskje fiskerinæringens aller viktigste bidrag, bidraget den gir til norske middagsbord. Fisk bidrar med en rekke næringsstoffer, og fisk er bra for folkehelsen. Fisk er den viktigste proteinkilden for mange. Sektoren er en svært viktig del av å opprettholde en viss selvforsyning og livet i fjordene og merdene langs kysten vår er langt på vei det eneste beredskapslageret av mat vi har i dag.

Havbruk og fiske betyr mye for bosetting og aktivitet langs kysten, og er viktige næringer med tanke på å opprettholde levende distrikter. Fiskerinæringen gir ikke bare arbeidsplasser i fisket, oppdrett og fiskeindustri, men gir også betydelige ringvirkninger for lokalt næringsliv, og for forskning og utvikling.

Naturviterne er opptatt av at det kan tas ut enda større verdier av fiske og oppdrett enn hva tilfellet er i dag, særlig gjennom økt foredling. Her er det viktig at det blir lagt til rette for at industrien som videreforedler råvarene får gode rammebetingelser. Næringen selv mener at bortsett fra et høyt lønnsnivå er kvaliteten på infrastrukturen i Norge den største utfordringen. Den viktigste rammebetingelsen er likevel jevn tilgang av råvarer og et bærekraftig uttak av ressursene. Dette er et felt hvor næring, forskning og myndigheter samarbeider godt.

Restråstoff er en ressurs som utnyttes for dårlig. Naturviterne er opptatt av at ytterligere forskning på dette feltet kan gi gode resultater, ikke bare ut fra et økonomisk ståsted, men også med tanke på bærekraftig utnyttelse av maten vi produserer.

NATURVITERNE MENER:

- Forvaltningen av havområdene skal baseres på bærekraft-prinsippet for å sikre biologisk mangfold og robuste bestander
- All forvaltning må skje på grunnlag av naturfaglig kunnskap og langsiktighet

Nøkkeltall 2009:
Fiske, fangst og havbruk. Andel av BNP: 0,5 prosent
Fiskeri:
Norske fiskefartøyer leverte 2,5 millioner tonn fisk og skalldyr
Fangstverdi: 11,3 milliarder kroner
Antall personer med fiske som hovedyrke: 10 200 personer
Antall fiskefartøy: 6 510
Havbruk (skalldyr ikke inkl.):
Norge solgte 962 000 tonn oppdrettsfisk
Førstehandsverdi: 22,5 milliarder kroner
Sysselsetting: 5 070 personer
Antall rømt oppdrettsfisk: 570 000 stk

Kilde: SSB

Jordvern

Produksjon av korn har falle det siste tiåret. Reduksjonen i produksjon av korn skyldast redusert areal (Prop. 1S, s. 74 LMD).

Forvaltningen av jordvernet

Det blir bygd ned rundt 15 000 dekar matjord i Norge årlig. Det er kornarealene som har størst nedgang. Nå er det 1,65 dekar fulldyrka jord per nordmann. I 1999 var det 2,0 dekar. Areal er et fellesgode og forvaltningen av areal har langsiktige konsekvenser. Omdisponering av matjord er irreversibel. En beslutning om bruk av areal vil for alltid bestemme bruken av arealet. Naturviterne er svært opptatt av at forvaltningen er kunnskapsbasert. Mange naturvitere jobber med arealforvaltning i det offentlige. I en undersøkelse blant Naturviternes medlemmer foretatt høsten 2011 kom det frem at i 23 prosent av kommunene benyttes ikke naturviterkompetanse i arealforvaltningen. Det er bare i fem prosent av kommunene at kompetansen ikke finnes, mens den vanligste grunnen til at kompetansen ikke brukes er at de som innehar den blir brukt til andre oppgaver. Arealenes betydning for folkehelse og biologisk mangfold er to eksempler på områder som ikke blir ivaretatt.

Samfunnsplanleggingen må sikre at mest mulig av matjord beholderes. Dette kan skje ved å legge press på utbyggere og kommuner for å bruke alternative arealer. I tillegg kan utbyggerne pålegges å dyrke opp annet areal med tilsvarende produksjonsevne i nærheten. Videre må det utarbeides en metode som gjør at matjord blir en prissatt konsekvens i konsekvensutredninger.

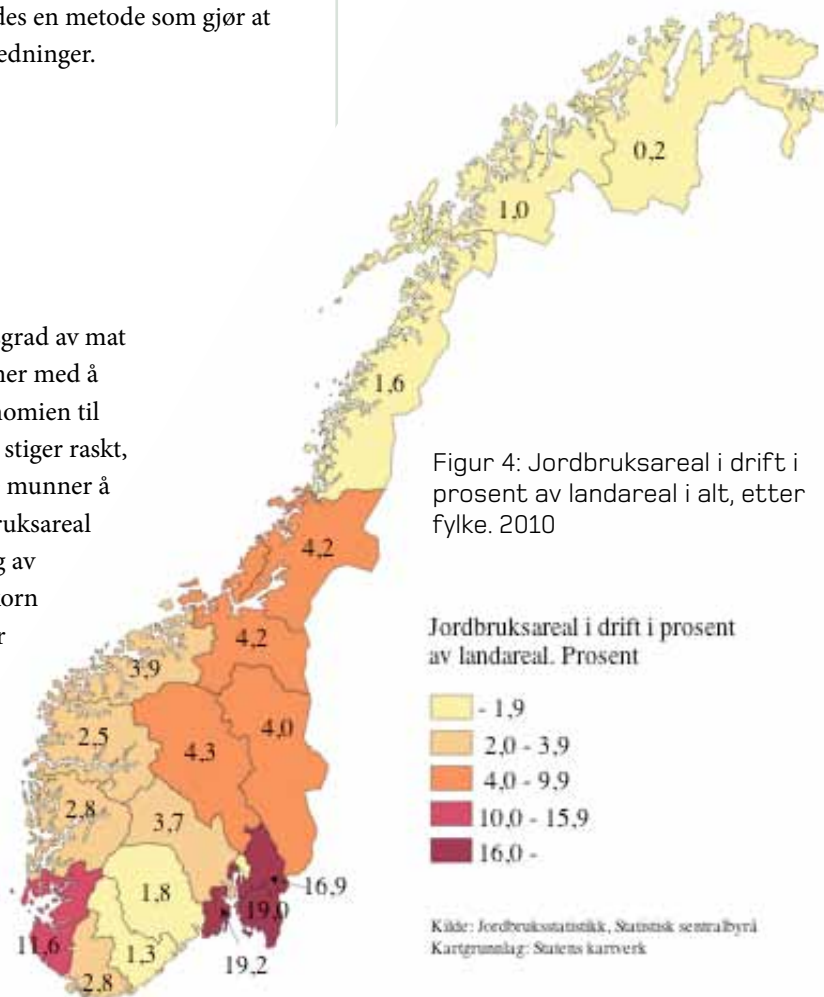
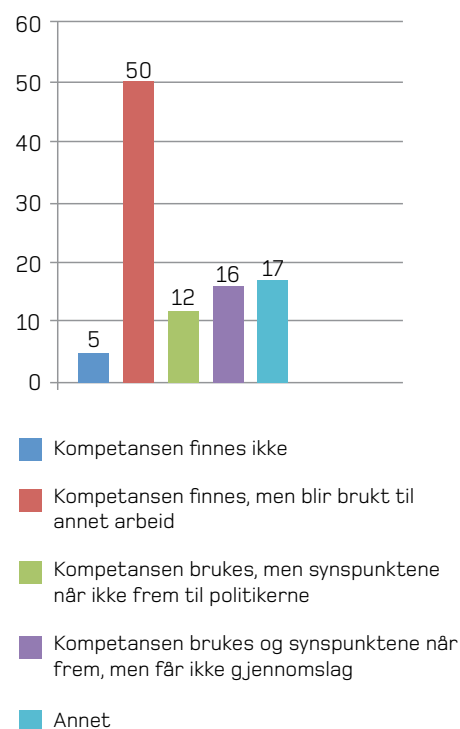
Matsikkerhet

Matberedskap

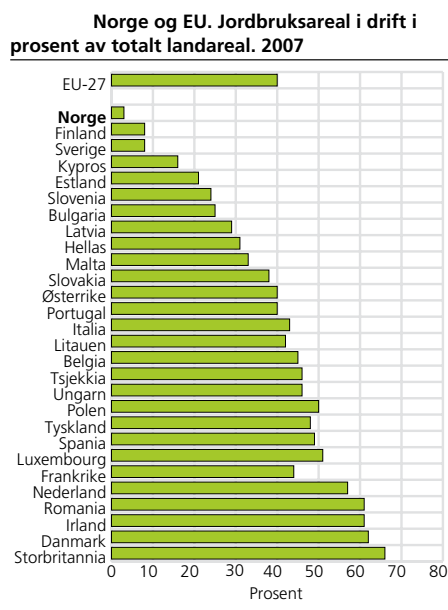
I Norge har vi et mål om å ligge på en selvforsyningsgrad av mat på omkring 50 prosent. Det er et nivå vi har problemer med å opprettholde. Marginale områder gror igjen og økonomien til bøndene er presset. I tillegg opplever vi at folketallet stiger raskt, fra oktober 2010 til oktober 2011 ble det 65 000 flere munner å mette i Norge. I 2010 var 10,1 millioner dekar jordbruksareal i drift. Tre prosent av arealet i Norge er dyrka jord og av disse er det ca bare 1/3 som er egnet til å dyrke matkorn på. I 2011, hvor avlingene i Sør-Norge regnet bort, er det bare 10-15 prosent av kornet som holder matkornkvalitet og vi må importere det aller meste.

Figur 4 viser jordbruksareal i drift i prosent av landareal etter fylke. Det kommer tydelig frem hvor det er mest jordbruksareal i drift; rundt Oslofjorden og i Rogaland. Med andre ord; de samme fylkene som har den største befolkningsveksten og dermed mest press på dyrka

Figur 3: Hvorfor naturviterkompetanse ikke benyttes i arealplanleggingen i kommunen



Figur 5: Jordbrukslandet Norge – En myte.



FNs definisjon på matsikkerhet: Matsikkerhet eksisterer når alle mennesker til enhver tid har fysisk og økonomisk tilgang til nok og trygg mat for et fullgodt kosthold som møter deres ernæringsmessige behov og preferanser, og som danner grunnlag for et aktivt liv med god helse.

Norsk landbruk sin viktigste rolle er å produsere trygg mat for eiga befolkning på ein berekraftig måte (Prop. 1S (2011-2012) LMD, s 11).

jorda både til boligformål og til infrastruktur. Det er også i disse områdene vi finner majoriteten av den jorda som kan brukes til å dyrke matkorn på. For å møte disse utfordringene er det viktig at naturviterkompetansen tas i bruk. Først og fremst må arealforvalterkompetansen trekkes inn i all arealplanlegging. Naturarealer er en ikke-fornybar ressurs som må forvaltes bærekraftig. Videre må dyrka jord verdsettes høyere samfunnsøkonomisk enn i dag. Fordelene ved å bygge tettere må løftes frem og vi må få utredet hva et raskere tognett vil bety for bosettingsmønster og arealbruk.

Landbrukspolitikken er en samfunnskontrakt som også inneholder mat, landskap, bosetting, matindustri og servicebedrifter i lokalsamfunnene. Vi møter jordbrukets tjenester på mange arenaer, mat er bare en av dem, men kanskje den viktigste. Jordvern er en viktig del av dette.

Jordbruket er en umistelig byggestein i det norske samfunnet. Nedbygging av dyrka jord er et irreversibelt inngrep. Jord som ligger under asfalt eller under bygg blir ikke matjord igjen. Den ikke-fornybare matjorda er et nødvendig grunnlag for at kommende generasjoner skal ha muligheten til å produsere egen mat på egen jord.

Matsikkerhet

Trygg mat defineres i dag som et av norsk landbruks største konkurransefortrinn. Regjeringen skriver i dokumentet ”Smaken av Norge – En matpolitisk strategi 2008-2010” at utfordringen er å opprettholde denne gode statusen. Naturviterne mener at å dyrke like mye mat som i dag på et stadig mindre areal setter store krav til produksjonen for å sikre trygg mat. Mattilsynet spiller her en nøkkelrolle. Naturviterne er derfor opptatt av at de gis rammer som gjør at kontrollfunksjonen de er satt til blir ivaretatt på en god måte.

Mat produsert i Norge bidrar til økt matsikkerhet. Vi har kontroll over bruken av ulike sprøytemidler og sykdommer som er mer utbredt i andre land holdes ute. En like stor utfordring er klimaendringenes innvirkning på matsikkerheten. Produktiviteten i andre deler av verden vil bli redusert samtidig med at det blir flere munnar å mette. FNs organisasjon for ernæring og landbruk sier at verdens matproduksjon må økes med 70 prosent innen 2050 da folketallet er forventet å passere ni milliarder. Da er det viktig at Norge opprettholder produksjonen på den lille andelen av landet vårt vi bruker til å produsere mat.

Matsikkerhet handler også om fordeling av mat. Det er derfor viktig at fattigdom bekjempes og at handelsavtaler er likeverdige og gir alle land rett til å produsere egen mat. Det er et stort potensial i å utvikle småskala jordbruk i U-land. I dette arbeidet står naturviterkompetansen sentralt.

NATURVITERNE MENER:

- Matjord står i en særstilling og må ha et særlig sterkt vern
- Naturviterkompetanse må brukes i all arealforvaltning
- Selvforsyningsgraden basert på innenlandske forressurser må opprettholdes og helst økes
- Beredskapslager for korn og såkorn må bygges opp

Videreforedling av råvarer

Norsk landbruk er helt avhengig av å ha en konkurransedyktig industri som neste ledd i verdikjeden. Industrien sørger for at bonden får avsetning for sine produkter. Råvareproduksjon basert på stort volum er, og vil alltid være, bærebjelken i produksjonen av norsk mat. Naturviterne er derfor opptatt av at foredlingsindustrien gis vilkår som gjør at den kan møte internasjonal konkurranse. Ulike avtaler og kvoteordninger har imidlertid laget hull i importvernet. Det er viktig at myndighetene sørger for at importvernet ikke uthules da foredlingsleddet, i likhet med landbruket, er avhengig av importvern. Industrien er en viktig faktor for videreutvikling og innovasjon i norsk landbruk.

Ved siden av de store volumprodusentene ser vi at stadig flere små matproduserende bedrifter etablerer seg. I et marked hvor en større andel av forbrukerne er villige til å betale litt mer for mat med en historie og en lokal forankring, er det plass for småskalaprodusenter. Likevel ser vi at mange av disse forsvinner etter kort tid, til tross for gode produkter. Det er flere årsaker til dette, men Naturviterne er opptatte av at myndighetene må legge forholdene til rette for små lokale produsenter. Dette gjelder alt i fra bistand til etablering via veien ut i markedet og til framtidig ekspansjon og innovasjon. Reglene for etablering og drift av småbedrifter må forenkles. Dette kan gjøres uten at det går utover trygg mat hvis kommunene har kompetanse og dermed kan gis større fullmakter. Norsk fisk selger godt internasjonalt på sitt renommé som trygg og sunn mat. Trygg mat av høy kvalitet er også et fortrinn for norskprodusert gårdsmat. Muligheten for å eksportere norske gårdsprodukter med mye av den samme markedsføringen som blir brukt på havbruksprodukter bør utvikles videre i et samarbeid.

Mye av det som skjer i dag harmonerer dårlig med Regjeringens egen målsetting om at 20 prosent av matproduksjonen i 2020 skal være nisje- og

"Enhver generasjon får det kulturlandskapet det fortjener." Mons Kvamme, direktør ved Lyngheisenteret.

Nøkkeltall fra norsk jordbruk 2010

46 300 bruk
11 100 med melkekyr
14 800 med sau
10,1 millioner dekar jordbruksareal i drift
Eng utgjør 65 prosent av arealet
Korn og oljevekster 31 prosent
4,4 prosent av arealet er økologisk
53 300 årsverk i jordbruket (2010)
Kvinner utførte om lag 1/4 av årsverka
Jordbruket utgjorde 2,1 prosent av den totale sysselsettinga (2009)
Jordbruket utgjorde 0,3 prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP) (2009)

Kilde: SSB



NATURVITERNE MENER:

- Oppstart av lokal matproduksjon må gjøres enklere og mindre byråkratisk
- Hvis kommunene skal fylle sin rolle som rådgivere for småskalaprodusenter må det utdannes flere med landbruksfaglig kompetanse
- Landbruks- og matdepartementet må se gjennom virkemiddelapparatet, både økonomisk og juridisk, overfor småskalaprodusenter

småskalaprodukter. Naturviterne mener at Landbruks- og matdepartementet kan bli enda mer bevisst sin rolle som matdepartement og ikke minst se nærmere på virkemiddelapparatet, både av økonomisk og juridisk art, myndighetene har til rådighet i jobben for å bringe småskalaprodusenters produkter fram til forbrukernes bord. Flere og flere har de siste årene satset på foredling av råvarer fra egen gård. Dette er en næring med vekstpotensial, ikke minst fordi vi vet at mat med en historie blir stadig mer etterspurt blant forbrukerne. Naturviterne er opptatt av at gårdbrukere som ønsker å satse på dette må få hjelp både til oppstart, markedsføring og distribusjon. Med litt tilrettelegging fra det offentlige har mange gårdbrukere et betydelig uforløst inntjeningspotensial i det å foredle egne råvarer.

Regjeringen har nå satset på kommunene som førstelinje for næringsutvikling av småskalabedrifter. Vi vet at ressursituasjonen i mange av disse små kommunene er knapp, og at det å skaffe kompetanse er for mange kommuner en vanskelig oppgave. Naturviterne mener at det å legge dette ansvaret på den enkelte kommune, uten samtidig å sette krav til kompetanse, er en ansvarsfraskrivelse fra Regjeringens side. Det utdannes i Norge i dag alt for få med høy landbruksfaglig kompetanse. Dette skriver Regjeringen selv i meldingen om landbruks- og matpolitikken (Meld. St. 9 2011-2012). Regjeringen må bidra til at det blir mer attraktivt å ta jobber som krever en slik utdanning for på den måten å sikre rekruttering utdanning av landbrukskompetanse i Norge.

La oss få et bærekraftig landbruk i Norge

Landbrukspolitikken har etter 1945 hatt to hovedmål: distriktsbosetting og matproduksjon. Norge har i mange hundre år vært avhengig av matimport. Slik vil det være i framtiden også. Utfordringen nå er å gi bonden et godt næringsgrunnlag.

I dag er ikke norsk landbruk bærekraftig. Bærekraft innebærer et biologisk, økonomisk og sosialt nivå som med utnytting på dagens nivå kan opprettholdes for all fremtid.

Økonomisk har landbruket store utfordringer. Det presses mellom kravet om lave matpriser, kjedemakt, Norges forpliktelser i forhold til EØS-avtalen på den ene siden og tollvern, konsesjonslov og reguleringer på den andre siden. Anstrengte markeder og lave priser møtes gjerne med sammenslåinger og effektivisering. I landbruket ønsker man å bevare bruksstrukturen og bosetting i distriktene. Løsningen har vært samdrift og utstrakt bruk av leiejord. Jordbruket har rasjonalisert og effektivisert driften de siste 20 årene. Landbruket har ikke fått del i denne gevinsten. Bonden burde få gleden av egen effektivisering i form av høyere inntekt slik det er i næringslivet ellers.

Bare 2,1 prosent av landets sysselsetting er i jordbruket. Andelen har aldri vært lavere. Sosial status er sterkt nedadgående i takt med økende urbanisering og fremmedgjøring av mat- og skogproduksjon. Bygdene svekkes i form av dårligere servicetilbud og dårligere offentlige tjenester som skole og omsorg.

De siste års utvikling har ført til færre bruk drives aktivt og større andel leiejord. Det fører til større avstand mellom de ulike teigene som drives

og dermed økt transportkostnad og tidsbruk. Dette, kombinert med store investeringer, er med på å spise opp effektiviseringsgevinsten. Leiejord har også en tendens til å bli dårligere vedlikeholdt, for eksempel i forhold til grøfting og gjødsling. Store tunge maskiner som skal kjøre fort på riksveien mellom teigene gir større jordpakking. Ideelt sett burde en næringsutøver eie sitt produksjonsapparat om han ønsker det. Bruksstrukturen vil skal fortsatt være variert i Norge, men det er grunn til å anta at større bruk vil kunne gi en bedre økonomi gitt et fornuftig investeringsnivå. Helse, miljø og sikkerhet (HMS) er en stor utfordring for landbruket. Tunge maskiner, utsatt arbeidsmiljø med giftige gasser og kjemikalier kombinert med høy arbeidsintensitet gir store belastninger og høy risiko for skader. En styrking av velferdsordningene, herunder bedre trygderettigheter i forbindelse med svangerskap, fødsel og omsorg, er viktig for helsa til bonden, og for arbeidsmiljøet. Muligheten til å kunne ta fridager og vissheten om at noen kan overta drifta for en periode når det er nødvendig betyr mye for den psykiske helsa og trivselen i yrket. Godt arbeidsmiljø øker produktiviteten.

Biologiske utfordringer for norsk landbruk er ivaretagelse av arter på kulturmark, bevaring av norske husdyrarter og rødlistede arter. Alle disse områdene er adressert, og selv om noen vil hevde at trusselen fortsatt er tilstede er det vanskelig å dokumentere en nedgang i eller utryddelse av arter. Den biologiske bærekraften er innen rekkevidde og absolutt håndterbar med rett kompetanse.

Hva skal landbruket gjøre for å møte disse utfordringene?

Det er etter Naturviternes mening åpenbart at en justering av kursen og virkemidlene er helt nødvendig. Dagens politikk vil uvergelig føre til nedleggelse av stadig flere bruk uten at vi har noen styring på om det er de bærekraftige brukene eller de dyktigste driverne som står igjen. Det er med andre ord ikke alene en økonomisk og rasjonell nedleggelse, men en kombinasjon av stadig dårligere inntjening, større behov for investeringer, større krav til effektivitet, alternative inntektskilder, humøret til bonden og generasjonsskifter.

Hvordan kan de dyktigste bøndene beholdes? Kanskje bør de få lov til å kjøpe et levelig ressursgrunnlag? Med større fokus på rene bedriftsøkonomiske vurderinger kan vi skape robuste gårdsbruk. De vil bli langt færre enn i dag, men vil kunne holde en familie i kosten. For å få lønnsomhet, må vi fokusere på økonomien på det enkelte bruk og deres mulighet til i større grad å skaffe inntekter i et marked og mindre fra tilskudd.

Bosettingshensyn må derfor i større grad møtes med næringsuavhengig distriktspolitikk. Om folk ønsker å kjøpe et småbruk å bo på, uten tilskudd, bør de få lov til å kjøpe det uten prisregulering. Vi har de siste årene sett en liten, men positiv oppmykning av dette. Det er lite som tyder at man ivaretar bosetting i distriktene ved å tviholde på kunstig lave konsesjonsgrenser og tvang.

NATURVITERNE MENER:

- **Bruksstrukturen vil være variert. Det bør bli friere eiendomslovgivning slik at de som ønsker å satse på landbruket kan eie eget produksjonsareal om de ønsker det**
- **Kravet til effektiv produksjon skal ikke gå ut over matvarekvalitet og dyrevelferd**
- **Inntektspolitikken i landbruket må i størst mulig grad ha fokus på bonden som selvstendig næringsdrivende**

NATURVITERNE MENER:

- **Fiskeri og landbruk må ha et arbeidsmiljø på linje med annen næringsvirksomhet. HMS, arbeidstid og ferie er en naturlig del av dette**
- **Omsorgspermisjon må sikres for selvstendig næringsdrivende på linje med andre**





Norsk mat er sunn og ren

Norsk fisk eksporteres verden over med renhet som det fremste salgsgargumentet. Vi er stolte når vi går i en overdådig matbutikk i en av Europas hovedsteder og finner norsk laks. Reiser vi litt lenger ser vi igjen laksen både i Tokyo og i New York. Den samme stoltheten og de samme salgsgargumenter finner vi dessverre ikke igjen når det kommer til norske landbruksprodukter. I stedet lar vi oss imponere av utenlandske landbruksprodukter. Norsk mat har en historie, en historie om korte netter, fønvind og nordavind, klimatiske yttergrenser og små produsenter. Denne historien må fortelles. Ved å fortelle om produktets opprinnelse kan økt betalingsvillighet oppnås.

Naturviterne er opptatt av at alle som er involvert i verdikjeden for mat må bli mer bevisste norske landbruksprodukters kvalitet og kommunisere dette utad. Norske landbruksprodukter har et potensial både inn- og utenlands og det er gledelig å se at norske bønder er i ferd med å finne frem til nye måter å distribuere varene på. Direktesalg er en gammel distribusjonsform som igjen begynner å bli vanlig. Andelsjordbruk og abonnement er andre distribusjonsformer på fremmarsj. Norsk landbruk og dets produkter må selges gjennom renhet, ferskheter og opprinnelsessted. Alle i Norge ”vet” at norske jordbær er verdens beste, men vet de dette i Paris og Roma? Det at norsk matproduksjon skjer i et kaldt klima med mange soltimer og lav gjennomsnittstemperatur gir produktene en særegen kombinasjon av syre og sødme. Dette sammen med en fast struktur gir produktene en egen smak. En norsk smak. I tillegg må det spilles bevisst på de tydelige sesongforskjellene vi har og som skiller oss fra de fleste andre. Klimaet bidrar også til at norsk mat er mindre utsatt for skadedyr, sopp, mugg, og virus enn hva tilfellet er i de fleste andre matproduserende land.

Norsk mat kan også videreføres lokalt. Her har det vært en voldsom utvikling de seneste årene og det er mange suksesshistorier. Mange av dem selger på opprinnelse, selvfølgelig kombinert med meget høy kvalitet. Norske gårdbrukere har i samarbeid med produktutviklere lagt ned et betydelig arbeid på dette området. Likevel er dette et arbeid som er helt i startgropa og som trenger videre støtte og oppfølging fra myndighetene og landbrukets organisasjoner. Ikke minst gjelder dette i kampen om å nå butikkhyllene. Det er også vesentlig med bidrag som gjør at den lokale forankringen beholdes og at arbeidsplasser skapes lokalt i stedet for at større konsern kommer inn og tar kontroll over bedriften så snart det begynner å smake av suksess.

NATURVITERNE MENER:

- Norsk mat kan øke salget ved å legge større vekt på opprinnelse og produksjon i markedsføringen
- Eksport av mat vil være et viktig supplement til landbrukets inntjening

Rekruttering og forskning

Naturviterne ønsker et bærekraftig hav- og landbruk. Det er et kompetansebasert landbruk. Norsk landbruk står foran mange utfordringer i tiden fremover. Tilstrekkelig rekruttering er en av hovedutfordringene fremover. Antallet studenter som velger å studere primærnæringsfag har gått dramatisk ned siden 2001, da var det 1667 studenter som valgte primærnæringsfag. I 2011 var tilsvarende tall 1178. Med andre ord er nesten én av tre studenter forsvunnet. Til sammenligning kan det nevnes at antall studenter på samfunnsfag og juridiske fag har økt med 28 prosent i samme periode mens økonomisk fag har opplevd en økning på 36 prosent i samme periode.

En undersøkelse gjort av Landbrukets utredningskontor viser at den lave rekrutteringen kombinert med den høye gjennomsnittsalderen blant dagens ansatte innenfor landbruksakademia kan gi problemer med å få besatt stillinger som krever høyere landbruksfaglig utdanning i fremtiden. Vi vet at det allerede er et problem i enkelte kommuner.

Landbruket kjennetegnes også ved at mange starter opp som gårdbruker/bonde først i voksen alder. Dette gjør at behovet for etter- og videreutdanning er stort. Et bedre etter- og videreutdanningstilbud vil også gjøre det lettere for nye innovative brukere, uten tradisjonell tilknytning til landbruket, å starte gårdsdrift. For denne gruppen er det også viktig at lovverket gjør deres inntreden så enkel som mulig.

Naturviterne mener at det må gå an å leve av å drive primærnærings. Nyskapning er et viktig kriterium for at landbruket skal tiltrekke seg ung arbeidskraft. Styrket lønnsomhet og innovasjonsevne er viktig for rekrutteringen. Derfor mener Naturviterne at satsningen på forskning innenfor primærnæringsene må styrkes betraktelig framover. I 2012 er det satt av 409, 5 millioner kroner under programkategorien Forskning og innovasjon (Prop. 1s (2011-2012) LMD). Dette tilsvarer en økning på 1,7 prosent. Dette er ingen reell økning, det er ikke en gang status quo. Det er heller ikke i tråd med signalene gitt i Stortingsmelding nr. 30 (2008-2009) Klima for forskning. Her ble det sagt at forskning på mat generelt og effekter av klimaendringens effekt på rammebetingelsene for norsk matproduksjon spesielt skulle være et prioritert område. Dette kan vi ikke se har blitt innfridd i tilstrekkelig grad. Naturviterne ønsker langt mer til forskning og innovasjon da vi mener at en satsning fra myndighetenes side på dette feltet vil gi et signal på hvor viktig norsk landbruk er for samfunnet. Et slikt signal



Universitetet for miljø- og biovitenskap.

vil, ved siden av det faktum at forskning er et avgjørende verktøy for økt konkurransekraft og verdiskapning, gjøre det mer attraktivt å være en del av norsk landbruk. Landbruksnæringen selv må også bidra med forskning og utvikling. Samvirkeorganisasjonene bør ta et større ansvar for forskning som kommer næringen til gode med større verdiskapning. Norske bønder er med all sannsynlighet de i Norge som først og best vil merke praktiske konsekvenser av klimaendringen. Alle med interesse for norsk jordbruk er derfor opptatt av klimaendringene og ikke minst på hvordan landbruket skal bli en del av løsningen. Naturviterne er definitivt enige i at landbruket er en del av løsningen på den aller største utfordringen vi har. Men da må regjeringen være villig til å støtte forskning som kan bidra til å finne svar på hvordan landbruket kan bli en del av løsningen på klimautfordringene vi er stilt overfor.

Havet er vårt største spiskammer og vårt eneste reelle beredskapslager. Naturviterne er svært opptatt av at forvaltningen er bærekraftig og derfor at forvaltningen må ha vitenskapelige råd å støtte seg på. Vitenskapelige rapporter om bestandssituasjonen som danner grunnlaget for kvotefastsettelsene er svært viktig i arbeidet med ikke å ta ut mer fisk en hva som er bærekraftig. Naturviterne mener derfor at forskning som kartlegger bestandene i norske farvann må prioriteres, likeledes mener vi at forskningsbehovene til havbruksnæringen må bli ivaretatt. Havbruksnæringen har noen miljøutfordringer, spesielt med tanke på lakselus og rømming. Det er viktig at næringen, staten og forskningsmiljøene samarbeider om å finne løsninger på disse utfordringene. Det vil både miljøet og næringen selv være tjent med. Havforskningsinstituttet er en sentral aktør i dette arbeidet og Naturviterne er opptatt av at de får et nivå på bevilgningene som gjør dem i stand til å følge opp og videreutvikle allerede igangsatt forskning på feltet. Næringen selv må også bidra med betydelige forskningsmidler for å løse problemene med sykdommer og rømming. I tillegg til forskning på miljøkonsekvenser av havbruksnæringen er Naturviterne opptatt av den næringsrettede forskningen. Forskningsprosjekter som bidrar til at verdiskapningspotensialet utnyttes er av avgjørende betydning for at fiskeri- og havbruk fremdeles skal kunne spille en hovedrolle i norsk økonomi. Marine prosjekter utgjør en viktig del av SkatteFUNN-porteføljen. Dessverre har ikke SkatteFUNN-ordningen vært gjenstand for nevneverdig utvikling de senere år. Naturviterne vil derfor at SkatteFUNN-ordningen utvides.

NATURVITERNE MENER:

- **Det må brukes mer penger på mat- og produksjonsrelatert forskning**
- **SkatteFUNN-ordningen må utvides**

SkatteFUNN ble lansert i 2002 og er Norges største satsing på FoU i næringslivet. Ordningen gjelder for alle skattepliktige bedrifter i Norge. Ordningen er hjemlet i skatteloven og administreres av Norges forskningsråd i samarbeid med Innovasjon Norge og Skatteetaten.

Ordningen er rettighetsbasert. Det vil si at ved godkjent prosjekt har små og mellomstore bedrifter og store bedrifter krav på henholdsvis 20 og 18 prosent fradrag i skatt for kostnader knyttet til FoU-aktiviteter i prosjektet etter visse kriterier. Prosjektene må ha som formål å fremskaffe ny kunnskap eller nye ferdigheter som igjen kan føre til nye eller bedre varer, tjenester eller produksjonsprosesser.

Naturviterne

er en fagforening for akademikere med naturvitenskapelig utdanning og kompetanse. Vårt mål er å fremme medlemmenes økonomiske og faglige interesser, samt å synliggjøre naturviterkompetansens betydning for bærekraftig utvikling og verdiskapning.

Naturviterne har 5900 medlemmer og er tilsluttet hovedorganisasjonen Akademikerne.